

שאלות ותשובות דישמע משה

שאלות אקטואליות בהלכה למעשה שעלו על שולחנם של פוסקי זמנינו שליט"א

פרשת שמיני תשפ"ה

אכלו בטעות את המצה של הפרשת חלה

א. שאלה: מעשה שאירע בשנה זו בעיר בית שמש בילד שגנב את האפיקומן ולא הסכים להחזירו אלא אם יתנו לו לאלתר חמשים שקל במזומן, ולא הסתפק בהבטחות. אחד מבני הבית התחכם ויצא לחפש את האפיקומן ואכן מצא שקית מצות והיה בטוח שזהו האפיקומן הגנוב, והביאו ואכלו ממנו כולם. לאחר שבידו ברכת המזון הגיע הילד ושקית האפיקומן בידו, ואז התברר שהשקית שמצא אותו בן משפחה היתה של הפרשת חלה שהפרישו בערב יו"ט מן המצות ועדיין לא שרפוה, ונמצא שאכלו כולם את החלה האסורה באכילה אף לכהנים בזמן הזה שכולנו טמאי מתים. האם יצאו ידי חובתם?

תשובה:

טעם נוסף יש לומר שלא יוצאים יד"ח במצה של חלה משום שהיא מצוה הבאה בעבירה, ואף שחלה בזמננו איסורה מדרבנן, אפי"ה נמשב מצוה הבאה בעבירה כמבואר בגמ' (שם) לגבי טבל דרבנן שלא יוצאים בו יד"ח, וכתב רש"י שם שהוא משום מצוה הבאה בעבירה. ועוד יש לומר שלא יוצאים יד"ח במצה של חלה, משום שאינה נחשבת "מצתכם", כמבואר בפסחים לח ובתוס' שם (ד"ה אסיא).

ולענין אם צריך כפרה על מה שאכל חלה בשוגג, ציין **הגאון רבי יוסף אביטבול שליט"א** למה שכתב בתשובות והנהגות ח"ג סימן רמג: עיין רמ"א ס"ס קכ"ג בשתה בשוגג יין נסך שצריך לצום חמשה ימים, ולא דמי לכל איסור דרבנן דמאכלות אסורות בשוגג שלהרבה פוסקים לא צריך כפרה כלל וכמבואר בנתה"מ בח"מ סי' רל"ד שמצדד כן, וכ"כ בתורת חסד הנ"ל ובאותן דאורייתא כלל י', ובית האוצר א' כלל קכ"ב באורך, ע"ש, שע"כ בסתם יינם חמור טובא אף שאינו אלא מדרבנן שיש מחמירים מאד שזהו בכלל ע"ז שחז"ל אסורו כאביזריהו, ע"כ. וא"כ בשאר איסורי דרבנן א"צ כפרה בשוגג.

ובשולי הדברים העיר **הגר"י זילברשטיין** שאצל מו"ח **הגר"ש אלישיב זצוק"ל** לא היה יכול להתרחש כדבר הזה, שהוא לא היה מניח לגנוב את האפיקומן והיה אומר: לגנוב בלי הסדר? היתכן?!

הגאונים רבי נפתלי נוסבוים, רבי שמאי גרוס, רבי מנדל שפרן, רבי שמואל אליעזר שטרן, ר"ע פריד, רבי אהרן דוד דונר, רבי ארי' הלר שליט"א הסכימו שבדאי אין יוצאים ידי חובת אפיקומן באכילת החלה שהיא דבר האסור באכילה מטעמים שיתבארו להלן, וצריך לחזור ולאכול אפיקומן משאר המצות [המותרות באכילה אע"פ שהחלה שלהם נאכלה]. ואף אם נודע הדבר לאחר חצות יאכלו האפיקומן בדיעבד כמבואר במ"ב סימן תעז סק"ו דאפי' לענין כזית ראשון אם לא אכל קודם חצות יש לאכול בדיעבד לאחר חצות בלא ברכה. וכן הורה **הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א**.

ואף אם נודע הדבר לאחר שבידו ברכת המזון יש לחזור ולאכול האפיקומן, ועיין שו"ע הרב סימן סע"ף ח-ט באיזה אופן יאכל האפיקומן שלא יהיה כמוסיף על הכוסות.

והגר"ע פריד ביאר טעם הדברים שאין יוצאים ידי חובה במצת טבל או במצת תרומה וחלה, וזה כמבואר בפסחים (לה). שהכהנים יוצאים בחלה ובתרומה, וכתב רש"י שם "אבל ישראל לא יוצא ידי חובה בתרומה", וטעם הדבר הוא משום שנאמר "לא תאכל חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות", רק מה שאיסורו רק משום בל תאכל חמץ יוצאים בו ידי חובת מצה, ולא מצה של חלה שאסורה גם מחמת איסור חלה (עי' פסחים לה).

האם מותר לפוצץ בלונים כדי למצוא מתנות בתוכם?

ב. שאלה: כתוב בגמ' פסחים קט ע"א: אמרו עליו על רבי עקיבא שהיה מחלק קליות ואגוזין לתינוקות בערב פסח כדי שלא ישנו וישאלו. ונפסק הדבר בשו"ע סימן תעב סט"ז. ומעשה באברך שהגה רעיון מקורי כדי לגרום לילדים להיות ערניים בליל הסדר ושיתפתו היטב בקושיות ובשמיעת ההגדה, והכין כמה בלונים מנופחים וקשורים ובתוכם ממתקים או פרסים קטנים והדביקם בתקרה, וילד שמתנהג יפה מפוצץ בלון ונוטל לעצמו את מה שמוצא שם. האם מותר הדבר ביום טוב?

תשובה:

לנו את תמצית דברי הפוסקים בענין זה ואלו דבריו: מצינו סתירות במשנ"ב בענין זה, שבס'י שיד (ס"ק כה) כתב שמותר לקרוע עור שעל פי החבית, ומקור הדברים הוא בתוספתא בשבת (פרק יז) ובביצה (פרק ג) שמותר לקרוע עור שע"פ

השחתת הבלונים השוו אותה הפוסקים לפתיחת כל אריות המאכלים בשבת בדרך השחתה, שנהגו בה העולם היתר. **והגאון ר"ע פריד שליט"א** כתב

החבית. ולפי מותר לפתוח אריזות מזון בשבת ואין בזה מלאכת קורע כיון שכל מטרתו בקריעה להגיע לאוכל שבפנים.

והפיר"ח ביו"ד (סי' קיח) כתב שהנייר שמדביקים את שתי קצוותיו על התנור של גויים כדי שיהיה חותם, אסור לקרעו כדי להוציא את האוכל שבתוכו והיא מלאכה האסורה מהתורה ואפילו ע"י גוי אסור. עוד כתב שם הפרי חדש שאסור לפתוח מעטפות בשבת, ואסור לקרעם משום מלאכת קורע. ובבה"ל (סי' שמ ס"ד) העתיק את דברי הפיר"ח הנ"ל [לגבי מעטפות] וכתב שהחכם צבי (בסי' לט) חולק וסובר שהוא איסור דרבנן, ומותר על ידי גוי. ומבואר שם בבה"ל דאיסור דרבנן לכו"ע יש. ונמצא לפי זה שעל כל פנים מדרבנן אסור לקרוע אריזות חטיפים בשבת. וצריך עיון מאי שנא מקריעת עור שעל פי החבית שמבואר לעיל במשנ"ב שמותר וכנ"ל.

ויש ליישב שההיתר בקריעת עור שעל פי חבית הוא כמו שמותר לפתוח לבן בשבת, והטעם שאין בזה קורע היא משום שהגביע היא קשה והמכסה שעליו הוא רך ולא חשיב קריעה בהכי, והכי נמי בקריעת עור של פי החבית מותר, ולפי"ז יהיה אסור לפתוח חטיפים בשבת, כי יש קורע בשתי קצוות ההדבקה, שהם שניהם רכים.

עוד יש לבאר שהוא משום שבגוף אחד אין קורע (שו"ע הרב סי' שמ), ולפי"ז הוא לא כמו שנתבאר לעיל שמפריד את העור מהחבית, אלא קורע את העור עצמו ומותר כי הוא גוף אחד, ולפי"ז יהיה מותר לקרוע את גוף הנייר של החטיפ, אבל יהיה אסור לפתוח את מקום ההדבקה, אמנם הביה"ל שם (סי' שמ ד"ה אין שוברין) דחה היתר זה.

והיה מקום לומר שיש חילוק בין אם קורע עור שעל פי חבית, שיש אוכל בתוכה, לבין מעטפה שיש דף בתוכה, ולא אוכל, אבל חילוק זה שייך רק אם יסוד האיסור הוא מדרבנן, אבל אם איסורו מדאורייתא אין לחלק בזה.

ונתבאר שבדעת המשנ"ב לא ברור שיש היתר לקרוע אריזות מזון בשבת כדי להגיע לאוכל שבפנים אמנם החזו"א (אורח סי' סא אות ב) כתב שאם משחית לגמרי את השקית מותר, וז"ל: ובקריעת המעטפה אם אינו חושש למעטפה שתשחת הו"ל כקורע עור שעל פי חבית ואין כאן משום קורע... וגם אין כאן משום סותר כיון דהפתיחה תיקון וכמש"כ סי' נ"א סקי"א בקופסא, ע"כ. ומנהג העולם להקל לקרוע כשיטת החזו"א.

האם מותר להבטיח לילדים כסף בעד השקדים שיקבלו בחג?

ג. שאלה: רעיון אחר עלה בדעתי של אברך לעודד את השתתפותם של הילדים בליל הסדר, שאמר לילדיו לשמור את השקדים שמחלקים להם בליל הסדר כאות על התנהגות טובה וראויה, ולאחר החג יקבלו פרס בשווי כספי כפי מספר השקדים שיהיו בידם. ונמצא ששקדים אלו משמשים עבורם לא לאכילה אלא להוכחה על כסף המגיע להם. האם מותר הדבר בשבת ויו"ט?

תשובה:

ואף שעתה מקפיד עליו יכול להימלך עליו ולאוכלו.
וכן מפורש במ"ב סימן שכג סק"כ: ולכן נהגו ליתן גרעין או שאר דבר על שם האיש לסימן, ע"כ. ועוד, שאם ירצה ימנה את השקדים לאחר הסדר כדי לדעת כמה מגיע לילדים ויוכל לאוכלם לאלתר. וכן הסכים **הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א**.

האם צריך שמירה על נפטר בליל הסדר?

ד. שאלה: מעשה שאירע בשנה זו שנפטר יהודי בליל שבת קודש בחו"ל, וכדי שלא ישהה מן הפטירה לקבורה משך ג' ימים, קברוהו בליל יו"ט שני ע"י גוים כפי הדין, ועד אז עשו תורנות שמירה על הנפטר כפי הדין שאין להניח את הנפטר לבדו. אמנם בליל הסדר לא מצאו מי שיששה עמו, ונתעוררה שאלה האם חייבים לשמור על הנפטר בליל הסדר, או שמא יש להקל בדבר, דהנה בחיוב השמירה על הנפטר נאמרו ב' טעמים: א. לשומרו מן העכברים כמבואר בגמ' ברכות יח ע"ב. ב. לשומרו מן המזיקים כמבואר בקונטרס מצבת משה

לבעל החכמת אדם, סעיף יד. והנה שמירה מן העכברים לא שייכת בזמנינו שהנפטרים מונחים בחדר קירור והוא שמור וסגור היטב. ומצד שמירה מן המזיקים יש לומר שהוא ליל שימורים – משומר ובא מן המזיקים, ואין צריך שמירה.

תשובה:

מקור הדברים שליל הסדר משומר מן המזיקים הוא בגמ' פסחים קט ע"א שמבארת שבליל הסדר אין צריך לחשוש לזוגות מהאי טעמא. והובא הדבר בסימן תפ. ובסימן תפא מצאנו עוד שנהגו שלא לומר קריאת שמע שעל המיטה מלבד פרשה ראשונה משום שהוא ליל שימורים. ובסימן תפז מבואר שאין אומרים מעין שבע שנתקן עבור המאחרים בתפילה שלא יחזרו לבדם מבית הכנסת שבשדות מחשש סכנה, ובליל הסדר אין חשש סכנה אם יחזרו לבדם.

וידוע המעשה שהיה בירושלים שהילד שגנב את האפיקומן החביאו תחת מיטה שישנו עליה והתעוררה שאלה האם מותר לאוכלו, והשיב דמכין שהוא ליל שימורים אין לחוש למזיקים ואין סכנה באכילתו. ואחרים מגדולי ישראל אסרו את האכילה ואמרו שאמנם הלילה משומר מן המזיקים אבל האיסור לאכול דבר שהונח תחת המיטה הוא משום רוח רעה וזה שייך גם בליל הסדר. עכ"פ לפ"ז לגבי נפטר שהחשש הוא משום מזיקים ולא משום רוח רעה היה מקום להקל שלא להצריכו שמירה.

והגאון רבי שמאי גרוס שליט"א אמר שאין להניח נפטר בלא שמירה גם בליל הסדר משום שיש מזיקים כלליים ועליהם נאמר שהלילה משומר ובא, אבל המזיקים שמהם צריך לשמור את הנפטר הם אלו שנבראו מן העבירות שעשה בחייו, ולגביהם לא מועיל כוחו של ליל הסדר וצריך שמירה ע"י אדם מיוחד. ויש להודיע לשומר שהוא בגדר עוסק במצוה ופטור מן המצוה, ואין לו לחשוש כלל למה שאינו מקיים את מצוות הלילה, דהמצוה שהוא עוסק בה כעת פוטרנו מכל המצוות האחרות.

והגאון רבי מנדל שפרן שליט"א אמר שהוא אינו מתעסק עם מזיקים, אבל נראה לו שמן הראוי שתהיה שמירה גם בליל הסדר. והסכים עמו **הגאון רבי נפתלי נוסבוים שליט"א**. והוסיף הגר"מ שפרן דמכל מקום אפשר להביא גוי שיהיה שומר ואפילו בשכר.

ובעצם הדבר שיש חוב שמירה גם במקום שאין חשש עכברים הראה לי **הגר"ש גרוס** בספר חיים וחסד פ"ב ה"ח שכתב כן ע"פ סוד שראוי שיהיה שומר גם כשאין חשש עכברים. וכן משמע בספר מעבר יבק שפתי רגנות סוף

פ"ט. ועיין בקונטרס מצבת משה שכתב בעל החיי אדם [נדפס בסוף ספרו חכמת אדם] שכתב שאף המזיקים וכוחות הסיטרא אחרא הם בכלל העכברים שהזכירו חז"ל, ואין הכונה רק לעכברים ממש. ולכן גם במקום שאין מצויים עכברים צריך שמירה.

ועיין שו"ת אגרות משה יו"ד ח"א סימן רכה שדן בשאלה זו ואלו דבריו: בדבר אם יש חוב בשמירת המת במקום שאין לחוש לעכברים כגון שמונה בתיבה סגורה שא"ל לעכברים לבא שם. ואם יש חוב שמירה איזה אופן שמירה הוא אם ראוי להיות רק יוצא ונכנס או שאסור להניח אף לשעה קלה אף שדעתיה עליה. וע"ש שהאר"ק בראיות בזה, ומסקנת הדברים כתב בסוף התשובה: ולכן יש ראיה מזה שבמקום שאין לחוש לעכברים צריך שמירה אבל סגי ביוצא ונכנס אף לצאת לדבר הרשות אך שיהיה דעתיה עליה, ע"כ.

וכ"ק אדמו"ר מקאמארא שליט"א מבית שמש השיב שעל המזיקים שנבראו מן העבירות הפרטיות של האדם לא יעזור שומר, ומה שנהגו להעמיד שומר אצל הנפטר הוא רק משום המזיקים הכלליים המצויים תמיד, וע"ז מועיל ליל שימורים ואין צריך שמירה. וכן הסכימו **הגאונים רבי אהרן דוד דונר** ור"ע פריד שליט"א. וכן הורה **הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א**.

ותלמיד חכם אחד טען שהשמירה של ליל שימורים מועילה רק לחיים ולא למתים, וכ"ק אדמו"ר מקאמארא השיב שלא מצאנו רק שלגוי לא מועילה השמירה של ליל הסדר, אבל לישראל בודאי מועילה השמירה בין לחיים ובין למתים.

והגאון רבי יוסף אביטבול שליט"א כתב לנו שמצאנו בדברי הפוסקים טעמים נוספים לשמירה על המת: במעבר יבוק (שפתי רגנות פ"ד) כתב לשמור שלא ינהגו בקלות ראש על יד המת, ועוד כתב בשו"ת אגרות משה (חיד"ד ח"א סי' רכ"ה) ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' תר"ה) שהוא משום כבוד המת.

עוד הראה לנו **הגר"י אביטבול** דבר חידוש בתנחומא פ' בא (ט"ו) ובמכילתא (מסכתא דפסחא, פ"ד) "שימורים לכל בני ישראל לדורותם, מגיד שכל ישראל צריכים להשתמר בו". וכתב בפירוש מרכבת המשנה על המכילתא: "כל ישראל צריכים להשתמר בו, הואיל ובאותה הלילה נאמר ואתם אל תצאו איש מפתח ביתו, והקבעה סכנה זו לדורות, שצריכים להשתמר בו". ויל"ע.

מי שנזהר בשמירת העינים האם מותר לו לצאת עם משקפים לרשות הרבים

ה. שאלה: נשאלה השאלה ע"י בחור ירא שמים חסיד בעלזא בבית שמש וזהיר מאד בשמירת העינים אשר דרכו בקודש להסיר את המשקפיים בכל עת אשר הוא יוצא לרחובה של עיר כדי שלא יכשל בראיות אסורות ר"ל. והזדמן כעת לעיר הגדולה לונדון שרבים נמנעים מלטלטל בה אף במקום שהותקן העירוב מחשש לרשות הרבים דאורייתא [כידוע הפלומס שנתעורר בענין זה ודנו בו גדולי ישראל ואכ"מ], ושאלתו האם מותר לו לצאת לרחובה של עיר במשקפיים על עיניו, או שיש לחוש שמא יסירים ברחוב כפי דרכו בימות החול בכל עת שהוא יוצא לרשות הרבים, וכל שיש לחוש שמא יסירו ברשות הרבים אסור לצאת בו.

תשובה:

בו אף לאדם פרטי שדרכו להסירו. [ומכל מקום יזהר שלא להסיר את המשקפיים, וראוי שיעשה לעצמו דברים שיזכירוהו כשיצא לרחוב, כגון שיקשור בהם משהו סביב צווארו כדי שיזכור].

והגאון ר"ע פריד שליט"א השיב: אם זה מקום שאין עירוב בכלל, לכתחילה יקשור עם חוט מאחוריו, אך יש לדון להקל דשם נחשב גזירה חדשה, ואין בכוחו לגזור ע"ז. ובמקום שיש עירוב רק מחמירים שלא לטלטל, יש להתיר ע"פ השיטות (המבוארות בס' שג ס"ח) שבכרמלית לא גזרו גזירה זו כלל.

הגאונים רבי שמואל יעקב לנדא וכ"ק אדמו"ר מקאמארא ב"ש שליט"א השיבו שהדבר אסור בהחלט מטעם שהתבאר לעיל.

ואילו הגאון רבי שמאי גרוס שליט"א אמר שגזירות חז"ל לא ניתנו לשיעורין ואין הדין משתנה בכל אדם לפי מה שהוא, אלא דבר שדרך רוב בני אדם להסירו אסור לצאת בו, ודבר שדרך רוב בני אדם שלא להסירו לא אסור לצאת

מכתבים למערכת

משום אומדנא דכיון דחבירו סמך עליו והימנה, וכיון דגרמא בנזיקין אסור מסתמא התחייב את עצמו לשלם אף בלא התנה... יש מקום לתרוקן קושיית הש"ך בח"מ ס"שסג על היש"ש בפ"ט דב"ק... בשומר שפשע ולא שמר שור הנפקד ונגח, דהוה ג"כ פושע, ע"כ הדין נותן דאף בהיזק שאינו ניכר לא שמיא היזק ויכול לומר הרי שלך לפניך, בכל זה לא גרע מכל גרמא בנזיקין ומניעת הריחוק דכיון דאסור לו להיות פושע בזה אמרינן דמחמת האומדנא קיבל על עצמו ההתחייבות לשלם, וה"ה בנד"ד, וגם כ"ש מכל מכלל כסו דאמרינן אומדנא הנ"ל, ומש"ה אין שומר יכול לומר הרי שלך לפניך כהיכא דבא ע"י פשיעתו... ע"ש שאר דבריו. הרי אף זה כהריטב"א הנ"ל שכתב "דפשיעה גרמא בנזיקין היא שהוא פטור מדיני אדם, אלא שהתורה חייבה שומרים בפשיעה מפני שסמך עליהם בעל הפקדון והבטיחו שומר לשומרו". ע"ש. וא"צ תנאי בפירוש על זה כיון שיש אומדנא גדולה לכך כמ"ש הפרי חיים.

וגם ראיתי בחק יעקב ס"תמג, בתשובה שם, לגבי שומר שלא מכר את החמץ של הפוקד, שכתב "לדעת הרמב"ם מה' אבידה דשומר אבידה הוה ש"ש אי רואה שהאבידה הולך לאיבוד צריך לעשות תקנה שלא יתאבד כיון שכבר זכה באבידה וכל שלא עשה כן אצ"ג דפשיע" לא הוי מ"מ אונס ודאי לא הוי, וחייב לשלם לדעת הרמב"ם (וכן משמעות לשונו קצת בה' פקדון יע"ש) כדן ש"ש. ולהחליקים הוי שומר חנם והוי ספיאק דדינא כמבואר בב"י סי' ע"ב וא"כ ה"ה הכא בנדון דידן אף על גב דהוי שומר חנם מ"מ בהגיע סמוך לשם דנתחייב מטעם השבת אבידה הוי כש"ש באותה שעה כיון שהפקדון בידו וה' באותה שעה כשומר אבידה והוי כש"ש לדעת הרמב"ם משום פרוט דרב יוסף וכמ"ש בספרי תורת השלמים שאלה ט"ו יע"ש, אם כן לדעת הרמב"ם לכאורה יש לחייבו מדין שומר שכן באותו שעה על שלא מכר. ע"ש. הרי שפשוט לו שהשומר חייב כשהוא לא מכר את החמץ, אף שהזיק שומרו ניכר. משמע שהוא סבר כהמהרש"ל.

ליכות אחד מהתורמים החשובים:

ביאור מאמר חז"ל שאמר משה לאהרן למה אתה בוש לך נבחרת

ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את חטאתך ואת עֲלֶיךָ זָכָר בַּעֲדָךְ וּבַעֲדָהֶם וְעָשֵׂה אֶת קִרְבָּן הָעָם וְכַפֵּר בָּעֲדָם כְּאֲשֶׁר צֻוֶּה ה' (טז:): ברש"י, מלמד שהיה אהרן בוש, אמר לו משה למה אתה בוש, לך נבחרת. וקשה מהו דקדוק הלשון לך נבחרת.

ויש לבאר, דהנה נראה לומר הטעם שאהרן עשה את העגל, כי ידע שבני ישראל יש בליבם מחשבת עבודה זרה, וחשב אהרן שאם תישאר המחשבה בליבם לא יעשו תשובה כראוי, בחשבם שחטא ההרהור אינו נחשב כל כך לחטא. ברם, לאחר שיעשו את העגל ויוציאו מחשבתם לפועל שזה עבירה במעשה ממש, ידע אהרן הכהן שבדאי אחר כך יתחרטו חרטה גמורה ויעשו תשובה. וממצא שבכך שעשה להם את העגל גרם להם לעשות תשובה כראוי ולהתבייש מחטאם, ועל ידי כך נמחל להם עונותיהם, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות יב, ב) כל העושה עבירה ומתבייש בה מוחלין לו על כל עונותיו.

וזה מה שאמר לו משה 'למה אתה בוש' – מדוע הנך מתבייש במעשה העגל ובכך שאתה מתבייש נראה שאכן עשית חטא כשנתת להם את העגל, הלא אדרבה אתה גרמת להם להתבייש ולשוב לקונם, וזייקא 'לך נבחרת', היינו שדוקא מפני מעשה זה שגרמת להם לחטוא זכית שנבחרת, מפני שכוונתך הייתה לטובה ולשם שמעו שעשית להם את העגל כדי שיעשו תשובה שלימה, ואכן מחמת מעשיך אלו גרמת להם להתבייש ולעשות תשובה כראוי והבאת עליהם כפרה. והיות שדרכו של הקדוש ברוך הוא לשלם שכר מדה כנגד מדה, ראוי שאתה תהיה הכהן גדול בעבודת המשכן, ולעולם תמשיך לכפר על עונותיהם של ישראל בכך שתקריב תמידי את קרבנותיהם.

(ד"ר שמעון פרשתיו את א)

גליון זה נודב לעילוי נשמת האשה החשובה
מרת ברכה ב"ר דוד מנשה ע"ה ביגלאיין ת.נ.צ.ב.ה.
הנוצחה ע"י ידידיו הרבני הנגיד
הרב החסיד ר' הערשל ביגלאיין שליט"א

בהמשך למכתבו של הרה"ג רבי אלחנן פרינץ שליט"א מגליון חג הפסח, הנהגו להביא את המשך דבריו בענין משגיח שמחמת רשלנותו לא השתמשו במים שלנו אלא במים רגילים, ואילו דבריו:

ג) מ"מ ראיתי שיש מחלוקת בזה. ולכן כתב הש"ך ס"שסג ס"ק ז, "מה שפסק מהרש"ל פ' הגזול קמא סי' י' דאין אומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך רק גבי גזלן ולא גבי שומר אינו נראה לפענ"ד וכל דבריו אינם מחוורין... שאין השכל נותן דשומר ומזיק יגרע מגזלן...". ע"ש שאר דבריו. הרי שדין זה תלוי במחלוקת המהרש"ל והש"ך.

ויש להעיר על הש"ך לפי מ"ש לעיל, דשאני גזלן ש"לא ראו לקנוס מפני תקנת השבים [ש"ג פ' הגזול] ועוד דגזילות לא שכיחי" כמ"ש הערה"ש הנ"ל. וגם שאני שומר כמ"ש הריטב"א הנ"ל "מפני שסמך עליהם בעל הפקדון והבטיחו שומר לשומרו". ולכן עדיין נראה שסברת המהרש"ל היא נכונה.

וגם ראיתי בשו"ת שער אפרים ס"כח, שהביא מחלוקת המהרש"ל והש"ך, וכתב על דברי הש"ך הנ"ל "שאין השכל נותן דשומר ומזיק יגרע מגזלן, למה? שהרי נותן טעם לשבח כי גזלן רחמנא פטריה דכתיב והשיב את הגזילה אשר גזל – אם כעין שגזל וכו', משא"כ שומר שפשע רחמנא חייבה". ע"ש.

וראיתי בנתיבות שם ס"ק ג, שאף שהוא השיב על דברי הש"ך, מ"מ גם הוא כתב למסקנה "ומ"מ נראה דהדין עם הש"ך דהיזק שנעשה בבית שומר אפי' בפשיעה לא עדיף ממזיק שלא בכוונה, ובהיזק שאינו ניכר מבואר בגיטין דבשוגג פטור ובמזיד חייב מש"ה ה"נ פטור השומר".

נראה שכוונתו לומר שלגבי מזיק הוא עושה מעשה בידים כגון לטמא את התרומה וכו', משא"כ השומר שאינו עושה שום מעשה, אלא הוא רק פושע בשמירתו ואדם אחר בא ומטמא את התרומה בידים. ולכן משום זה יש להשוות דין שומר בפשיעה בהיזק שאינו ניכר לדין מזיק בשוגג בהיזק שאינו ניכר שא"צ לשלם, שאף שבשומר יש צד שהוא יותר חמור, דהיינו שהוא פושע, מ"מ אף יש צד שהוא יותר קל, דהיינו שהוא בשב ואל תעשה ורק גרמא בעלמא. כך נראה לפרש דעת הנתיבות.

אלא אף כאן יש להעיר, שהרי לפי הריטב"א הנ"ל אין לומר שדין שומר יותר קל משום שפשיעתו היא רק גרמא, שהרי כתב הריטב"א "דפשיעה גרמא בנזיקין היא שהוא פטור מדיני אדם, אלא שהתורה חייבה שומרים בפשיעה מפני שסמך עליהם בעל הפקדון והבטיחו שומר לשומרו". וכן נראה לדעת הש"ך כמ"ש הקצות החשן ס"שם ס"ק ב, "בטור כת' נכחש הבשר מאליו כחש דהדר אפי' שלא מחמת מלאכה פטור ע"ש. ובסמ"ע סי' ש"ז כ' דהטור מחלק בין היזק בידים דאפילו כחש דהדר ה"ל נזק אבל נכחש הבשר מאליו לכ"ע פטור ע"ש. ובש"ך שם השיג וכת' דכיון דשואל חייב בהיזק דממילא א"כ מה י' היזק בידים להיזק דממילא". וכן י"ל לגבי שומר שהוא חייב אף בפשיעה כשהנזק בא ממילא. ולכן מצוינו שדין שומר הוא יותר חמור מדין מזיק שאינו חייב בנזק שבא ממילא והוא רק גרמא בעלמא. ולכן עדיין י"ל שכמו בהיזק שאינו ניכר המזיק חייב לשלם במזיד, ה"ה בשומר שפושע שהוא חייב לשלם בהיזק שאינו ניכר.

וגם ראיתי לרבי חיים הלר ז"ל בספרו פרי חיים שנדפס בספר זרע חיים לזקנו הגאון רבי חיים ברודא ז"ל, ס"א דף מ"ד והנה, שמיישב דעת המהרש"ל, וז"ל "והנה על פי שיטת הריטב"א המובא בשיטה מקובצת דכל שליח חייב לשלם על כל מניעת הריחוק

גליון זה נודב לעילוי נשמת
הגה"ח רבי יום טוב ליפא זצ"ל סופר סת"ם
בן הגה"צ רבי שמואל דוד הכהן זצ"ל ראב"ד חוסט
נלב"ע ג' שבט תשמ"ת.נ.צ.ב.ה.
הנוצח ע"י בנו ידידיו הרבני הנגיד הגה"ח ר' שמואל דוד פרידמן שליט"א
בעמח"ס נפלאים "שדה צופים" מצווה ועושה ועוד

ברכת מזל טוב חמה ולבבית לגיסי היקר
יגע בתורה יומם ולילה עדין הנפש ואצל המידות
מקבל כל אחד בסבר פנים יפות מחנך בחסד עליון
הרה"ג ר' פנחס גרוס שליט"א
לרגל שמחת אירוסיו בתו תח"י במז"ט ובשעט"מ
עב"ג הבה"ח העילוי המופלג בתור"ש כמר יהודה נ"י
בן הרה"ג ר' מנחם מנדל פרלשטיין שליט"א
ראש כולל עיון בני ברק
והברכה אחת לסבים הגדולים והחשובים
הגה"ח ר' ירמיה חיים דמן שליט"א ר"י צור יעקב טלז סטון
הגאון החסיד ר' אהרן יהושע גרוס שליט"א דומ"ץ
הרב החסיד ר' אלימלך פרלשטיין שליט"א ב"ב

ברכת מזל טוב חמה ולבבית לאחי היקר
שמש ביהמ"ד הגדול קרית בעלזא י-ם רבות בשנים
במסירות נפלאה מקבל כל אחד בסבר פנים יפות
הרב החסיד ר' אהרן קלמן פריד שליט"א
לרגל שמחת אירוסיו בנו החתן העילוי המופלג בתור"ש
כמר יעקב נ"י עב"ג תח"י במז"ט ובשעט"מ
בת ידידי הרה"ח ר' אהרן פרישמן שליט"א בית שמש
והברכה אחת לסבים הגדולים והחשובים
אבי מורי ראש וראשון לכל קדשי בית בעלזא
הרב החסיד ר' עמרם פריד שליט"א
הרב החסיד ר' שלמה יוסף פרישמן שליט"א
הרב החסיד ר' דוד מרדכי כהן שליט"א

ברכת מזל טוב חמה ולבבית לאחד מחברי החבורה
העובד ה' בכל לבבו הוגה בתורה יומם ולילה בהצנע לכת
מקבל כל אחד בסבר פנים יפות רב פעלים לתורה ולחסד
הרב החסיד ר' אביגדור פריד שליט"א
וכן החבורה רבות בשנים במסירות נפלאה
לרגל שמחת אירוסיו בתו תח"י במז"ט ובשעט"מ
עב"ג החתן העילוי המופלג בתור"ש כמר מנדל נ"י
בן הרה"ג ר' שלמה גלנדאר שליט"א ר"מ בישיבה"ק ב"ב
והברכה אחת לסבים הגדולים והחשובים
הרב החסיד ר' עמרם פריד שליט"א
ראש וראשון לכל קדשי בית בעלזא
הרב החסיד ר' יוסף פריינד שליט"א ירושלים
הרב החסיד ר' יעקב מנדל שליט"א בני ברק
החב"כים כזה"י
אב"י הגאונים הרב הצדיק רבי אהרן מרדכי וואך זצ"ל

י"ל ע"י הצב"י משה פריד בלאאמור"ה הרב עמרם שליט"א בן מו"ה הרב סנדר זצ"ל קרית בעלזא בית שמש יצ"ו

העלון עבר הגהה הלכתית של הגה"צ רבי שמאי גרוס שליט"א חבר הבד"ץ דקהל מחזיקי הדת בעיה"ק ירושלים תובב"א ונשיא המערכת

שאלות לגדו"י, הערות והארות אפשר לשלוח בפקס: 053-5377498 | מייל המערכת: a0527170252@gmail.com | לתרומות והנצחות ניתן לפנות: 053-3177749